

BOGANMELDELSER

Kriminologie. Theoretische Grundlagen und Analysen. John Lekschas, Harri Harrland, Richard Hartmann, Günter Lehmann. Staatsverlag der Deutschen Demokratischen Republik. Berlin 1983, 496 S. DDR 30 Mark.

»Kriminologie« bygger delvis på den tidigare utgivna »Sozialistische Kriminologie« (1971) som blivit anmäld i NTFK 1972, s 199 f av Klaus Mäkelä. Boken är uppdelad på sex kapitel. Kap 1 är en introduktion i den marxistisk-leninistiska kriminologin. Kap 2 behandlar kriminalitetsutvecklingen i valda kapitalistiska länder. Kap 3 beskriver utförligt kriminalitetsutvecklingen i DDR. Kap 4 innehåller en kritik av den »borgerliga« och »imperialistiska« kriminologin. Kap 5 tar upp kriminalitetens orsaker i DDR. Kap 6 behandlar slutligen brottspreventionens teoretiska förutsättningar och praktiska organisation.

Oavsett hur man ställer sig till den marxistisk-leninistiska utgångspunkten och vetenskapstraditionen i DDR (partiskhet; betoning av abstrakt-filosofiska resonemang; nedtoning av empiri och metodproblem; deduktiva och teleologiska argumentationssätt; mångordighet), utmärks »Kriminologie« – i motsats till »Sozialistische Kriminologie« – av ett större inslag av empiri. Kap 3 (ss 135-214) innehåller ett omfattande datamaterial angående kriminalitetsutvecklingen i DDR under tiden 1946-1979. Dels presenteras – något disparata – tidsseriedata dels tvärsnittsdata avseende såväl traditionell som modern kriminalitet. Vad gäller våldskriminaliteten rapporteras i DDR en nivå som ungefär motsvarar Norges i slutet av 70-talet. Egendoms-kriminaliteten rapporteras däremot ligga avsevärt lägre. Jag läste tvärsnittsbeskrivningarna med behållning. De visar (igen), att vissa kriminalitetsfenomen är tämligen oberoende av den konkreta samhällsformen: exempelvis ungdomars överrepresentation, regionala variationer, alkoholfaktorns betydelse för bland annat vålds- och återfallsbrottsligheten; återfallsbrottslighetens svåra reglerbarhet etc. Kritiskt kan anmärkas, att västtysken Arnold Freiburgs omfattande studie av kriminalitetsutvecklingen i DDR 1946-1978 (»Kriminalität in der DDR«, Oplanden 1981) bara omnämns i en fotnot (s 214).

I kap 2 och 4 ges en kritik av vissa teoretiska strömningar i framför allt västtysk kriminologi (bl a stämplingsteorin och kritisk teori) och därutöver beskrivs kriminalitetsutvecklingen i valda kapitalistiska länder. Utifrån den socialistiska utgångspunkten att kriminaliteten är ett stort samhälleligt ont och mot bakgrund av den socialistiska vardagsupplevelsen, där traditionell kriminalitet medborgarna emellen är ett sällsynt fenomen, lyckas författaren måla upp en veritabel skräckbild av brottsituationen i de kapitalistiska länderna. Det förtjänar beröm att kriminologibegreppet i detta avsnitt inte bara omfattar traditionella och moderna brott, utan också till exempel krigsförbrytelser, brott mot folkrätten, rättsvidriga statliga ingrepp, tortyr etc. Självfallet är det provocerande att detta vida synsätt sedan inte kommer till användning när det gäller analysen av den egna socialistiska verkligheten.

Slutkapitlet behandlar brottspreventionen. Intressant är här att det ägnas mycket litet utrymme åt de traditionella »rättsvårdande« myndigheterna och att författarna uttryckligen tar avstånd från terminologin »allmän- och individualprevention«, fastän målsättningen för den brottsförebyggande verksamheten delvis liknar våra officiella målsättningar: laglydighet och säkerhet; samt »i god tysk tradition« ordning och disciplin. Trots att vardagsbrottsligheten tycks vara ett kvantitativt litet problem, skisserar författarna en – tydligen även i DDR om-

stridd (s 23) – strategi där *hela* samhället förenar sig »i kampen för att stegvis tränga brottsligheten tillbaka«. Hela samhället – dvs partiet, staten, den nationella fronten, fackföreningen, ungdomsförbundet, företagen, arbetskollektiven, skolan, boendekollektiv osv. Det gäller att åstadkomma »en allomfattande kontroll i leninistisk mening« (s 445). Vissa paralleller till strömningar i speciellt svensk kriminalpolitik – att mobilisera det informella samhället i kampen mot brottsligheten – är mycket tydliga. I DDR:s fall verkar emellertid denna totala mobilisering ett slöseri med notoriskt knappa resurser. Inte ens i högbrotslandet Sverige är det fler än c:a 8 procent av varje födelsekohort som straffas för grövre brott (= straffet för brottet är strängare än böter) tills de fyllt 25 år, varav c:a 60 procent straffas endast en enda gång. Jag har svårt att se hur en planmässig preventiv strategi skulle kunna se ut, där man *i förväg* kan skilja ut de få personer som kommer att hamna snett genom att återfalla i brott flera gånger.

I slutkapitlet, som huvudsakligen är utformat som en policy-deklaration, saknar jag bland annat en beskrivning av DDR:s straffpolitik och lagföringsstatistik; av fängelsedata; en diskussion av dödsstraffet och – låt vara borgerlig – rättssäkerhetstradition. Rättssäkerheten är ett speciellt viktigt problem, när kriminalpolitiken bär offensiv karaktär. Jämför aktuella svenska exempel: diskussioner om urinkontroll i skolor för att spåra narkotikabruk; extralegala tullkontroller på flygplatser för att hindra olaglig utförelse av valuta (Andréason i *Svensk Juristtidning* 1985, ss 323 ff); försöket att skapa ett nytt – materiellt – rättssäkerhetsbegrepp (därom Walléns giftiga kommentar i *Svensk Juristtidning* 1985, s 312 passim), om vilket det för övrigt också finns en antydning om i »Kriminologie«.

Det är beklagligt, att de rådande dåliga storpolitiska relationerna mellan Väst- och Östeuropa inte tillåter ett fritt forskningsutbyte mellan dessa samhällssystem. Jämförande studier mellan till exempel DDR och Skandinavien kunde onekligen bidra till att lätta dimman som lägrar sig över brott och straff, den allmänna samhällsorganisationens betydelse för brottsligheten och kriminalpolitikens effekter och kostnader. Detta på grund av att dessa samhällen verkligen varierar med avseende på en mängd väsentliga förhållanden.

Hanns v Hofer
Statistiska centralbyrån
Stockholm

Joanna Shapland & Jon Willmore & Peter Duff: Victims in the Criminal Justice System. Cambridge Studies in Criminology LIII. Gower Publishing Company, 1985.

När jag i fjol höll på att genomföra en liten pilotundersökning av offerupplevelsens långtidskonsekvenser vid våldsbrott skulle denna undersökning av Shapland et al. ha varit mycket nyttig. Samma slags frågeställningar förekommer här som då måste lösas på egen hand – och ungefär på samma sätt.

Boken är en forskningsrapport om brottsoffer i vad som kunde kallas en »offerpolitisk« referensram. Man har utgått från »offerrörelsens« synsätt på offerhändelsen, men samtidigt kommer man fram till nya, väldokumenterade insikter i fältet offerforskning. Enligt författarna är undersökningens syfte att ge »a victim's eye view of his or her experiences, attitudes and difficulties in passing through the whole of the criminal justice system, including applications for compensation to the various compensation agencies. It is not a victimisation study but a study of victims in the criminal justice system.«

Boken börjar med en kritisk och informativ inledning till de olika tankesätten som tillsammans kallas offerrörelsen: victim aid and assistance, victim experiences with the criminal justice system, State compensation and reparation by offenders. Sedan presenteras undersökningens uppläggning. Den har konstruerats på ett kronologiskt och s.a.s. »händelselogiskt« sätt. Först behandlas »begynnelsefasen«: hur offren i fråga kom in i »systemet«, och vad de tänkte och kände i detta skede. Sedan analyseras hur brottet i fråga efterforskades, och hurdan var offrets roll i detta skede. Som följande fas beskrivs rättegången (om en rättegång blev till, förstås) och vad offret tänkte om den. Sedan presenteras en sammanfattande diskussion av polis- och rättegångsinstitutionerna från offrets synvinkel. – Nu går man över till brottets konsekvenser: hur långvariga dessa var och av vilket slag de var. Sedan behandlas ersättningsfrågan: om offret hade krävt ersättning och från vilka källor, under vilka förutsättningar och förväntningar. Och till sist kommer man fram med en sammanfattande diskussion om »offrets roll«, och brister i den samt implikationer för ett offerorienterat system.

Undersökningsmaterialet har insamlats genom upprepade intervjuer med offren i en longitudinell ram. I några fall har offerkontakten upprätthållits med 3-4 intervjuer genom tre år. I någon mån har man intervjuat polismän, åklagare, notarier och andra domstolsanställda, samt anställda vid kompensationsnämnder. Ännu har man genomgått polis- och kompensationsnämndsarkiver för uppgifter, samt använt tidningsreportager om fallen. Detta kompletterande material redogörs dock inte för i detalj. På detta sätt, när man följt med offren genom hela processen, har det varit möjligt att skönja förändringar under processens gång i t. ex. vad offren tänkte om upplevelsens olika aspekter i början och hur hans/hennes syn på saken kanske förändrades med tiden, något som knappast skulle vara möjligt i en mindre arbetsdryg och vanligare retrospektiv lösning där man ber offren att se tillbaka på sin upplevelse och försöka komma ihåg vad som hände i olika skeden och vad de då tyckte om dessa händelser samt om deras uppfattning hade förändrats på något sätt.

Offerurvalet är i en sådan uppläggning den kanske mest kritiska punkten i hela undersökningen. Författarna säger att eftersom detta var den första undersökningen av detta typ, valde man att begränsa sig till de mest självklara fallen: sådana brottsoffer för vilka de lokala stöd- och kompensationsystemen främst har skapats, dvs. fullvuxna (= minst 18 år gamla) personoffer för brott. – På samma grund valdes grövre våldsbrott och inte exempelvis egendomsbrott. – Urvalet togs från det skedet där saken hade polisanmälts och registrerats som brott. »Offret« (som ett rent tekniskt begrepp) var då den person som hade antecknats såsom den skadade parten oberoende vad han själv sade och vad som hände senare i processen. – Urvalet togs från två *områden* närmast för att undvika den risken som ingår i en lösning med bara ett område: lokala särdrag kan ej alls systematiskt urskiljas – men också för att möjliggöra en beskrivning och jämförelser av polispraxis i olika områden, och likaså se på olika domstolar. Eftersom man måste ha områden som var tillräckligt stora för att uppnå ett visst antal fall (grövre våldsbrott är ju rätt sällsynta) – blev Coventry och Northampton de två städer som kom med. »Våldsbrott« kom i praxis att betyda grövre misshandelsbrott, rån (av individer, personoffer) samt sexuella våldsgärningar (våldtäkt samt andra sexuella överfall). Denna gränsdragning kan lätt kritiseras – samtidigt som det är klart att gränsdragningar är nödvändiga genom att en del andra gärningar kan ha liknande konsekvenser för offret. Men den är också acceptabel eftersom ett av huvudsyften var att beskriva kompensationsystemet och offrets upplevelser av detta.

Fältarbetet påbörjades tidigt i 1979 och avslutades sommaren 1982. Sammanlagt 276 brotts-offer intervjuades en eller flera gånger, 198 offer för misshandelsbrott, 40 offer av rån och 38 offer av sexuella våldsgärningar. Bortfallet vid första omgången var hela 40% (alltså bara 60% av alla offer som fyllde den tekniska definitionen kunde intervjuas åtminstone en gång). Ett sådant bortfall verkar i och för sig vara rätt normalt och acceptabelt – andra undersökningar visar på liknande svårigheter i detta avseende. Hälften av bortfallet bestod av offer som vägrade att delta – forskarna hävdar att detta (liksom hela bortfallet) inte är ett seriöst problem eftersom bortfallet och de som kunde intervjuas inte skilde sig mht. kön, ålder, socialgrupp, brottsallvarlighet eller det, om det fanns en känd gärningsman eller inte. Man kan medge att dessa kontroller kanske är allt man kan göra med bortfallet, men å andra sidan skulle jag dock själv vara något försiktigare med slutsatsen att bortfallet ej är problematiskt – tvärtom, i min egen provundersökning tycktes bortfallet vara av ytterst problematisk karaktär; det må vara att uppläggningsen av undersökningen i mitt fall förorsakade detta, men i varje fall gjorde denna erfarenhet mig mycket skeptisk till en enkel bortförklaring av bortfallet. Jag är benägen att även hävda att bortfallet, eller vad det representerar, visar på ett av de viktigaste offerproblemen i hela fältet, och åtminstone visar det på en allvarlig utmaning för forskningen såvitt den vill ha kriminalpolitisk-pragmatisk relevans. Frågan går inte att förbises så lätt som man traditionellt har brukat göra och gör även i denna undersökning.

Avslutande (»final«) intervjuer gjordes senare med 216 offer (78% av dem som den första intervjun gjordes med). En liten del – 40 offer – intervjuades en gång till 2-3 år senare – de som hade fått en »compensation order« i rättegången.

Forskningsrapporten är gjord med vad som nuförtiden kunde betecknas som sedvanlig teknik med kvantitativa och kvalitativa uppgifter väl hopblandade i överbärgda doser. Bilden av offerupplevelsen blir livlig och mångsidig från grunden för polisanmälan till kompensationsfrågorna. Vad som störde mig i någon mån är att när författarna beskriver ex. de angivna orsakerna till att göra brottsanmälan – och denna invändning gäller hela rapporten rätt genomgående – så behandlas hela offermaterialet som om det var en homogen grupp; och när någon nyansering förekommer så sker detta mht. brottsart. Denna lösning är i och för sig ekonomisk och möjlig att motivera på flera sätt; men den betyder ändå att brottsfall som i denna uppläggning blir »typiska«, dvs. misshandelsupplevelser av relativt unga män, kommer att dominera bilden och täcka över andra, mindre talrika särgrupper (offergrupper, händelsetyper, offerupplevelser) som dock också ingår i undersökningsurvalet. Analysen skulle förstås ha blivit mycket tyngre och mindre lättläst med en mer nyanserad lösning, men också riktigare. Detta gäller speciellt för de kvantitativa uppgifterna – i texten lyckas författarna dock i någon mån nyansera bilden. – Vad som stämmer överens med mina egna resultat är t. ex. att beslutet att göra brottsanmälan mycket ofta (ca hälften i detta material) gjordes av någon annan än offret själv, dvs en mycket stor andel av polisregistrerade (vålds)brott kommer till polisens kännedom utan eller även mot offrets egen ursprungliga vilja. Författarna understryker här – trogna till sin »criminal justice system« referensram (detta illustrerar väl att referensramen har stor betydelse på vad man »läser« i sina data) – att polisens roll i detta skeda är rätt obetydlig; i min egen provundersökning kom jag själv att fästa större vikt vid den upptäckten att det var inte offret själv utan någon annan som i en överraskande stor del av fallen gjorde det ursprungliga beslutet att tillkalla polis. Båda slutsatser kunde påstås vara riktiga i och för sig, men konsekvenserna är förstås olika.

Bokens senare avsnitt innehåller likaså en mängd betydelsefull empiri som jag dock ej nu skall gå igenom i detalj. Det ovan behandlade får närmast stå som en illustration av vad boken kan ge. Att offrets position över huvud syns vara rätt marginell är en genomgående trend i resultaterna. Från offersidan betyder detta, som författarna tolkar det, att offren systematiskt uttrycker önskan för »respect and appreciation – their wish for recognition as an important and necessary participant in the criminal justice system«.

I allt ser detta mycket självklart ut. Varför har sådant ej gjorts förr? I andra ord: varför är offret fortfarande (åtminstone personoffret) den »bortglömda mannen« i brottsbilden? Varför är krav på en förändring fortfarande något som står närmast på programmatisk nivå – ja, varför är sådana undersökningar fortfarande så få och så nödvändiga? Sakläget ger ju ett mycket dåligt vitsord av det engelska systemet, men ett även värre vitsord för de våra: offret är så pass utomstående i »sitt« process att han/hon fortfarande vanligtvis helt uteslutes från all interaktion förutom en ofta något marginal vittnesuppgift. Såsom författarna säger: »brotts-offret har varit straffrättssystemets »bortglömda man«. Detta är förvånande eftersom detta system skulle falla ihop utan offrens medhjälp/samarbete.«

Det sista får illustrera en brist i arbetet: den är till min smak en smula för pragmatiskt inriktad. Detta är förstas också en fördel eftersom alla arbeten måste begränsas på något sätt. Men trots detta så betyder denna begränsning, att något centralt fortfarande saknas. Det finns i detta sammanhang alltså obeskrivna områden också efter denna undersökning. Offerupplevelsens fenomenologi har inte belysts uttömmande ännu med den här boken även för Englands del; i andra länder borde lokala liknande undersökningar genomföras omgående. Det här får mig till att göra ett förslag:

Trots att exempelvis NSfK's samnordiska kriminologiska projekter sällan har åstadkommit något riktigt samnordiskt skulle här kanske vara åter ett område där parallella projekter i flera nordiska länder kunde rekommenderas. Såvitt en sådan projekt önskas ha lokala konsekvenser är det sannolikt nödvändigt att göra en rad självständiga lokala studier fast en hel del resultat säkerligen skulle bli ytligt sett rätt lika varandra. Om redan en stor del av resultaten i denna engelska undersökning överensstämmer långt med vad jag har kommit fram till i en liten finsk provundersökning kan man skäligen förvänta i stort liknande resultat i Sverige, Danmark, Norge och Island, ja även Grönland och Färöerna. Jag säger detta trots att jag samtidigt gärna understryker betydelsen av nationella skillnader. Om man vill göra exakta kvantitativa jämförelser är saken nog rätt svår. Men parallella projekter kan också med fördel bedrivas utan detta syfte: redan liknande design och liknande frågeställningar kan vara värdefulla i att de olika lokala projekterna kan finna stöd hos varandra på flera sätt.

Kauko Aromaa

Rättspolitiska forskningsinstitutet
Helsingfors

The containment of organized crime vilket översatt ungefär skulle betyda förhindrandet av organiserad brottslighet är en rapport utgiven av HARC – Human Affairs Research Centers. Herbert Edelhertz, Roland J Cole och Bonnie Berk som författat rapporten har haft till uppgift att beskriva och utvärdera inledningsfasen av ett projekt mot organiserad brottslighet i Arizona The Arizona Organized Crime Project.

När rapporten färdigställdes var projektet som startade år 1980 fortfarande i ett inledningsskede och några direkta resultat vad gäller den organiserade brottsligheten kunde därför inte presenteras.

I början av projektet definierades den organiserade brottslighet och dess karaktär. Tidigare insatser mot organiserad brottslighet hade försvårats av att definitionen av vad som skulle hänföras till organiserad brottslighet varit alltför vag. Detta hade lett till olika åsikter beträffande på vilket sätt man borde bekämpa brottsligheten.

Inom det amerikanska samhället finns en rad olika brottsbekämpande organisationer och myndigheter både på federal och delstatsnivå (the Federal Bureau of Investigation (FBI), the U.S. Postal Inspection Service, the U.S. Drug Enforcement Administration, the Arizona Department of Public Safety för att bara nämna några). Dessa myndigheter och organisationer har många gånger överlappande jurisdiktion men samtidigt delvis skilda prioriteringar och mål varför deras arbete ibland fått konkurrerande drag och de på sätt och vis kommit att motverka varandra. Det ansågs därför nödvändigt att skapa ett gemensamt förhållningssätt för att kunna samordna insatserna mot organiserad brottslighet.

Det konstaterades till en början att organiserad brottslighet inte är begränsad till vissa typer av brottsliga aktiviteter utan sträcker sig över så gott som samtliga samhällsområden alltifrån korruption till handel med narkotika. Utmärkande för organiserad brottslighet är att den utgörs av ett antisocialt grupp beteende. Grupperna kan vara organiserade som »företag«, dvs den kriminella gruppen arbetar som ett affärsföretag regelbundet med illegala varor och tjänster. De kan också vara organiserade som »syndikat« dvs reglera relationerna mellan de olika brottsliga företagen, bilda karteller, bestämma priserna för olika kriminella tjänster och upprätthålla ordningen i leden. En tredje form av organiserad brottslighet kallas »venture«, dvs en speciell grupp som organiserats för en viss brottslig episod – ett större bankrån eller dylikt.

En kartläggning av läget visade att bland de organiserade brottsliga grupperna i Arizona fanns bl a maffian (la cosa nostra), den mexicanska maffian, vissa grupper som var specialinriktade på white collar crimes, amerikanska motorcykelgäng (Hells angels) och grupperingar av tidigare fängelskunder.

Arizona har upplevt en dynamisk tillväxt i folkmängd och ett ekonomiskt uppsving under 1970-talet. De branscher som av tradition attraherat den organiserade brottsligheten – nämligen turistnäringen, restaurang och underhållningsbranschen och fastighetsbranschen blomstrar i Arizona och erbjuder också en lysande marknad för den som vill investera svarta pengar. Därtill kommer att Arizonas läge medfört att staten kommit att fungera som en transitort för narkotikahandeln.

Tanken bakom Arizona organized crime project var att genom planering och samordning systematiskt styra insatserna från de olika myndigheterna och organisationerna och på så vis göra förhållandena i Arizona mindre gynnsamma för den organiserade brottsligheten. I inledningsskedet avsattes närmare 4 milj dollar som framför allt fördelades mellan två specialstyrkor – Financial Fraud Division (FFD) och Special Prosecution Division (SPD). Första året gick i princip åt för att bygga upp en verksam organisation. De särskilda divisionerna sattes in för att avslöja bl a bulvanförhållanden och skattebedrägerier.

Strategin innebar således i korthet vad en svensk byråkrat skulle kalla »en helhetssyn på problematiken«. Insatser skulle sättas in på alla nivåer för att, som det uttrycktes, skapa

ett »ogästvänligt klimat« för den organiserade brottsligheten i Arizona. Detta skulle ske båda på det straffrättsliga och det civilrättsliga planet med tonvikten på att förhindra så kallade white collar crimes, eller ekonomisk brottslighet, samt möjligheterna att investera svarta pengar i legala verksamheter.

Detta angreppssätt att skapa en ogästvänlig miljö för brottsligheten ansågs unikt. Vare sig på federal eller statlig nivå hade man tidigare planerat eller genomfört ett program som bestod av en blandning av civilrättsliga och straffrättsliga åtgärder för att bekämpa organiserad brottslighet. Ingen stat hade heller satsat på åtgärder mot white collar crimes för att förhindra uppkomsten av organiserad brottslighet. Inte i något tidigare fall hade man använt sig av inkomstskatteregler för att angripa denna brottslighet.

Möjligtvis kan den som arbetar mer direkt med brottsförebyggande verksamhet och som har goda kunskaper i engelska och det amerikanska rättsväsendet ha ett visst utbyte av rapporten. Den kan med lite god vilja läsas som en »managementkurs för brottsbekämpare« där utförliga diagram med olika former av brottsligt beteende, tänkta skadeverkningsgrupper och offergrupper vägs mot de olika alternativ till insatser som finns. Man försöker därefter bedöma vilken insats som bör tillgripas och vilken organisation/myndighet som bör ingripa för att ge bästa möjliga resultat i varje given situation.

De amerikanska förhållandena är emellertid inte direkt överförbara till den svenska verkligheten. Det föreligger stora skillnader vad gäller framför allt rättsväsendets organisation men även vad gäller de former som den organiserade brottsligheten tar. Detta i kombination med att projektet ännu inte kan påvisa något resultat gör att rapporten har ett något begränsat värde för en bredare svensk läsekrets.

Inger Eriksson, BRÅ

Schönke/Schröder: Strafgesetzbuch. Kommentar. 22. Auflage. Verlag C. H. Beck München 1985. ISBN 3-406-30687-X. xxii + 2033 s. DM 238.

Dette velkendte og ofte brugte standardværk foreligger nu i en ny udgave. Kommentaren er i det hele ført a jour. Særligt kan det mærkes, at afsnittet om »objektiven Erfolgzurechnung« er helt nyarbejdet, og at der er indføjet et stykke om den strafferetlige »Produkthaftung«. Det er rimeligt at fremhæve, at vi her får den første udførlige kommentar til den ny demonstrationsstrafferet (§ 125 af 1985 om Landfriedensbruch). Denne bestemmelse kriminaliserer blandt andet medbringelse af »Schutzwaffen«, f. eks. en gasmaske, med op til 1 års frihedsstraf.

V.G.

NY LITTERATUR

Vagn Greve: Hovedlinier i erhvervsstrafferetten. Jurist- og Økonomforbundets forlag Kbh. 1986. ISBN 87-574-4990-2. 174 s. 150 d.kr.

Anders Bratholm: Politivold. Omfang - årsaker - forebyggelse. En studie i desinformasjon. TANO Oslo 1986. ISBN 82-518-2217-3. 293 s.

Hanns v. Hofer: Brott och straff i Sverige. Historisk kriminalstatistik 1750-1984. Diagram, tabeller och kommentarer. Skriftserie utgiven av statistiska centralbyrån nr. 18. Stockholm 1985. ISBN 91-618-0086-4. (Se anmeldelsen af den tidligere ovenfor 1985.72. f., L. P. Olaussen).

Extortions under terrorist threats. European Committee on Crime Problems Strasbourg 1986. ISBN 92-871-0841-2. 14 s.